

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

**USAID PROJECT FOR MEDIA
LEGAL REFORM AND
RESPONSIBLE MEDIA**

**ЦЕНТАР за
РАЗВОЈ на
МЕДИУМИ**

МОНИТОРИНГ НА СУДСКИТЕ СЛУЧАИ ЗА НАВРЕДА И КЛЕВЕТА

СКОПЈЕ, ЈУЛИ 2014

ПРОГРАМА НА УСАИД ЗА ЗАЈАКНУВАЊЕ НА НЕЗАВИСНИТЕ МЕДИУМИ ВО МАКЕДОНИЈА,
ПРОЕКТ ЗА ОДГОВОРНИ МЕДИУМИ И ЗАКОНОДАВНИ РЕФОРМИ ВО МЕДИУМСКАТА СФЕРА

Оваа публикација/извештај е подготвен/а од стана на Центарот за развој на медиуми со великодушна поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за Меѓународен Развој (УСАИД). Мислењата изразени во оваа публикација му припаѓаат на Центарот за развој на медиуми и не ги изразуваат ставовите на Агенцијата на САД за Меѓународен Развој или на владата на Соединетите Американски Држави.

МОНИТОРИНГ НА СУДСКИТЕ СЛУЧАИ ЗА НАВРЕДА И КЛЕВЕТА

ИЗВЕШТАЈ БР. 2

(1 МАРТ – 15 ЈУНИ 2014)

ПОДГОТВИЛ:

М-Р ВЛАДИМИР МЕДАРСКИ

СКОПЈЕ, ЈУЛИ 2014

ВОВЕД

Центарот за развој на медиуми, во рамките на програмата на УСАИД за зајакнување на независните медиуми во Република Македонија и Проектот за одговорни медиуми и законодавни реформи во медиумската сфера, во периодот од 1 март, до 15 јуни 2014 година, ги набљудуваше судските постапки, поведени според Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, пред Основниот суд Скопје 2 Скопје.

Имајќи го предвид фактот дека овој Закон е од исклучително големо значење за слободата на изразување и слободата на медиумите во Република Македонија, како и неизвесноста од ефектите на неговата имплементација, Центарот за развој на медиуми, континуирано ги следи судските случаи за навреда и клевета во кои се вклучени новинари, уредници и медиуми, но ги следи и случаите во кои како странки се јавуваат и државни функционери.

Со донесувањето на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, во ноември 2012 година, клеветата и навредата се декриминализирани односно се префрлени од кривична во граѓанска постапка. Медиумската и експертската јавност ја поздравиле декриминализацијата на навредата и клеветата, но при тоа, истакнаа дека ова законско решение има бројни слабости кои можат негативно да влијаат врз слободата на изразување, како и да поттикнат самоцензура. Центарот за развој на медиуми, во 2012 година, направи „Анализа на Предлог-законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета“, во која укажа на определени слабости на предложеното законско решение. Откако Законот беше донесен, заедно со Фронтот за слобода

на изразување, ЦРМ, во април 2013, достави и Иницијатива до Уставниот суд на Република Македонија, за поведување постапка за утврдување на уставноста на определени законски одредби. И после петнаесет месеци од поднесувањето на Иницијативата, Уставниот Суд сè уште ја нема разгледано.

Мониторингот главно се фокусира на спроведувањето на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, постапувањето на судиите при примената на материјалниот и процесниот закон во судските постапки, примената на праксата на Европскиот суд за човекови права, на Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, како и на другите меѓународни документи и принципи за заштита на слободата на изразување, како и работата на судските служби.

Во периодот, од 1 март до 15 јуни 2014 година, Центарот за развој на медиуми, пред Основниот суд Скопје 2 Скопје, следеше 40 судски предмети, во над 60 рочишта.

Покрај директното следење на судските предмети, ЦРМ е во постојан контакт и со Апелациониот суд. Тимот на ЦРМ набљудува дали Апелациониот суд има донесено правосилни пресуди односно дали се има изјаснето по жалбените постапки од пресудите на Основниот суд.

До затворањето на овој извештај завршени се 22 случаи, но пресудите сè уште не се правосилни, односно во тек е жалбената постапка.

Од почетокот на следењето на судските постапки, односно од 1 февруари 2013 година, правосилно се завршени само два предмета и тоа:

- П4а 144/13, Никола Груевски против Тито Петковски,
- П4 93/12а, Сашо Јакимовски против Снежана Лупевска и Друштво за продукција, маркетинг и услуги Тринити плус продакшн ДООЕЛ Скопје.

На судските случаи за клевета и навреда работат тројца судии: Јованка Спировска Панева, Весна Калковска и Нухи Рустеми.

МНОГУ ПРОЦЕСИ, МАЛКУ ПРАВОСИЛНИ ПРЕСУДИ

Центарот за развој на медиуми, во рамките на овој мониторинг, го следи спроведувањето на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета односно постапувањето на судиите при примената на материјалниот и процесниот закон во судските постапки, како и примената на праксата на Европскиот суд за човекови права, на Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, како и на другите меѓународни документи и принципи за заштита на слободата на изразување.

Иако до моментот на пишување на овој извештај, пред првостепениот суд, се завршени 22 од случаите кои се дел од овој мониторинг, само за 2 предмета има правосилна пресуда односно само за 2 случаи, Апелациониот суд донесе одлука по поднесените жалби. Станува збор за предметите, во кои како странки се јавуваат премиерот Никола Груевски против Тито Петковски и Сашо Јакимовски против новинарката Снежана Лупевска и Друштвото за продукција, маркетинг и услуги Тринити плус продакшн ДООЕЛ Скопје.

Без намера да вршиме каков било притисок врз судот, мора да констатираме дека Апелациониот суд за случаите на граѓанската одговорност за навреда и клевета во кои се вклучени новинари, работи бавно и досега има донесено само една пресуда.

Оваа пресуда, како и пресудата во случајот Груевски - Петковски, воопшто не се доволни за сеопфатна и детална анализа за тоа како се применуваат Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, меѓународните конвенции и секако, праксата на судот од Стразбур. Уште помалку можеме да

направиме анализа за тоа кои се слабостите на Законот и кои промени се нужни во насока на негово подобрување.

Сепак, досегашната пракса покажува дека постои разлика во работата на судиите кога станува збор за судски процеси во кои се инволвирани државни функционери наспроти случаите во кои нема нивна вклученост, ниту како тужетели, ниту како тужени. Кога се работи за случаи во кои како една од страните се јавуваат државни функционери односно политичари видливо е дека тие се одвиваат побрзо односно постои тенденција за поитно постапување на судот, а примената на Европската конвенција и праксата од Стразбур е недоследна и во насока на поголема заштита на честа и угледот на функционерите. Впрочем, ова го покажува и анализата на двете правосилни пресуди: Груевски-Петковски, Јакимовски-Лупевска.

ПРЕСУДА ВО СЛУЧАЈОТ: ГРУЕВСКИ – ПЕТКОВСКИ

Во овој предмет, при утврдување на мерата на тужениот, судот не ја спроведува доследно јуриспруденцијата на Судот во Стразбур. Судот не ја разгледува изјавата на тужениот во поширок контекст, наспроти фактот дека станува збор за исклучително важна општествена тема за која е потребна широка јавна дебата. Всушност станува збор за проблем кој има витално општествено значење (спорот со името) и од чие решавање зависи членството на Република Македонија во НАТО и во ЕУ. Практиката на Судот во Стразбур укажува на тоа дека кога станува збор за вак-

ви значајни општествени теми и кога намерата е да се поттикне јавна дебата за прашања од витален општествен интерес, се толерира претерување, па дури и провокација.

Од друга страна, повторно во согласност со праксата на Судот во Стразбур, политичарите и носителите на јавни функции треба да имаат поголем праг на толеранција. Спротивно на ваквиот принцип, на тужителот, во овој случај Премиерот, со постапувањето и одлуката на судот, му се укажува повисок степен на заштита. Ова е видливо, како од итното постапување на судот, така и од висината на определениот паричен надомест. Постапката каде како тужител се јавува Премиерот е правосилно завршена за помалку од осум месеци, што не е случај со ниту една друга постапка. Во сите други предмети просечното траење на постапките е повеќе од една година и шест месеци, а надоместокот во висина од 10.000 евра е досега највисокиот надомест определен од граѓанскиот суд, по декриминализирање на навредата и клеветата.

Исто така, Судот при одлучувањето го немал предвид принципот дека политичкото изразување (слично како новинарското) е привилегиран вид на изразување и дека политичарите уживаат повисок степен на заштита кога отвораат дебата за прашања од јавен интерес. При донесување на одлуката и утврдување на паричниот надоместок, не е доследно применет трипартитниот тест на кој инсистира Судот во Стразбур, особено во делот на пропорционалноста на мерката со која се ограничува слободата на изразување, односно висината на определениот надоместок, со легитимната цел која се настојува да се постигне (заштита на честа и угледот на тужителот).

ПРЕСУДА ВО СЛУЧАЈОТ: ЈАКИМОВСКИ – ЛУПЕВСКА

Пресудата за предметот во кои како странки се јавуваат Сашо Јакимовски против Снежана Лупевска и Друштвото за продукција,

маркетинг и услуги Тринити плус продакшн ДООЕЛ Скопје, претставува пример за соодветна примена како на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, така и на меѓународните принципи и стандарди.

Во овој предмет тужителот бара да се утврди одговорност за навреда и клевета, затоа што во емисијата КОД, тужената Снежана Лупевска, според него, изнела невистинити факти за тужителот и за неговата имотна состојба, а со самото тоа му нанела повреда не неговите чест и углед.

Судот при утврдување на фактичката состојба во овој предмет и при донесувањето на пресудата, во целост се придржувал кон Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета и кон меѓународните акти.

Судот правилно оценил, дека темата што ја обработила тужената е од јавен интерес, а тоа дополнително се потврдило и со поведување на кривична постапка против повеќе лица, меѓу кои и тужителот Сашо Јакимовски. Иако тужената во својата емисија изнела податоци за имотната состојба на тужителот, за кои не поседувала докази, Судот оценил дека со коментарите, анализата и изјавите емитувани во емисијата, не се изречени невистинити факти во однос на суштината на темата односно дека е откриен и спречен организиран криминал на членовите на Комисијата при издавање инвалидски пензии. Судот, изјавите за имотната состојба на тужителот, кои не се поткрепени со докази, смета дека имаат споредбено значење во однос на вистинитите факти и не ја менуваат значајно смислата на тврдењата изнесени во емисијата дека со незаконското издавање инвалидски пензии, тужителот стекнал имотна корист односно го зголемил својот имот.

Исто така, судот правилно оценил дека со изнесување на фактите во емисијата, тужените немале намера да им наштетат на честа и угледот на тужителот, бидејќи целта на емисијата била новинарска анализа и новинарски коментар за општествена тема која

е во центарот на вниманието на граѓаните и која е од јавен интерес.

Заради тоа, судот правилно утврдил дека

не постои одговорност од страна на тужените за нарушување на честа и угледот на тужителот.

ПОСТАПУВАЊЕ НА СУДИИТЕ

Од досегашното следење на судските постапки, може да се констатира дека судиите се повикуваат на праксата на Европскиот суд за човекови права и на Европската конвенција. Но дали тие доследно и суштински ги применуваат дополнително ќе биде утврдено откако ќе бидат донесени повеќе правосилни пресуди од страна на Апелациониот суд.

Судиите во случаите кои се предмет на мониторинг на ЦРМ, при доставувањето и изведувањето на доказите, генерално им овозможуваат еднакви услови на странките, а подеднакво им го овозможуваат и правото на збор во текот на водењето на рочиштата. Врз основа на ова може да се констатира дека судот главно се придржува до членот 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, кој предвидува право на правична судска постапка.

Сепак, како што веќе констатиравме, постојат отстапки од ваквото однесување односно има судски случаи во кои судот постапува различно, овозможува побрзо одвивање на постапката, во покус временски рок ги закажува рочиштата и на ваков начин овозможува некои судски случаи побрзо да бидат завршени. Вакви „забрзувања“ се забележани во случаи кога како тужители се јавуваат високи функционери од власта. На пример, предметот во кој како тужител се јавува премиерот Никола Груевски, а како тужен, Тито

Петковски и предметот во кој како тужител се јавува министерката за внатрешни работи, Гордана Јанкуловска, а како тужен, Петре Шилегов. Предметот Никола Груевски - Тито Петковски беше експресно завршен во само едно рочиште. За разлика од овој предмет, за другите случаи се одржуваат во просек по пет рочишта. ЦРМ ќе продолжи со посебно внимание да ја мониторира работата на судиите и да следи дали ќе продолжи оваа тенденција на давање предност на постапките во кои како странки се јавуваат функционери, особено затоа што праксата на Судот од Стразбур предвидува носителите на јавни функции да имаат поголем праг на толеранција во однос на навредата и клеветата, што не е случај и кај нас.

Оттаму, ЦРМ во наредниот период, ќе ги набљудува судските постапки во кои како странки се јавуваат државни функционери, на пример, случајот Никола Груевски - Зоран Заев, во кој премиерот бара половина милион евра отштета од лидерот на опозицијата, за изјави поврзани со случајот „Македонска банка“.

Мониторингот покажа дека судиите, при водењето на постапките, се придржуваат до Законот за парничната постапка, што не беше случај и во минатиот период кога им „прогледуваа низ прсти“ на тужителите. Порано судиите не се придржуваа во целост кон член 101, став 1 од Законот за парнична постапка,

кој предвидува отфрлање на поднесоците кои се поднесени од полномошник, а кои се неразбирливи или не ги содржат потребните податоци предвидени со член 98 од истиот закон. Во изминатиот период ваквото постапување судиите го оправдуваа со тоа дека станува збор за нови постапки, сосема различни од претходните кривични постапки. Така на пример, судиите им „прогледаа низ прсти на тужителите“ во случајот во кој како тужител се јавува Сашо Мијалков, а како тужени се јавуваат Фокус, Јадранка Костова и други, како и во случајот во кој како тужител се јавува Стојанче Ангелов, а како тужен Драган Павловиќ Латас.

Исто така, судиите за разлика од претходниот период на мониторинг, почесто им назначуваат времени старатели на странките кои не сакаат да ги примат поканите за рочиште, а се случува и поканата до странките да ја извршат преку огласната табла на судот. Ваквата пракса на судиите сметаме дека е добра и дека на ваков начин се оневозможува „бесконечното“ одологовлекување на судските постапки.

Во овој период на мониторинг, пред Основниот суд се поведени повеќе од 10 нови предмети, во кои и двете странки односно, и како тужител и како тужен се јавуваат новинари или медиуми. На пример, како тужител во дел од овие предмети се јавува Драган Павловиќ Латас, кој е главен и одговорен уредник на Сител телевизија, а во другите предмети како тужител се јавува Ивона Талевска, која е одговорен уредник во весникот Вечер.

Иако за овие предмети сè уште нема ниту едно судско рочиште, според информациите со кои располага ЦРМ, во овие предмети, тужителите - новинари бараат утврдување на граѓанска одговорност за навреда и клевета и надомест за нематеријална штета од други новинари и медиуми, за пренесена изјава.

ЦРМ со посебно внимание ќе ги мониторира овие судски процеси, затоа што ваквиот тренд на поведување судски постапки на новинари против новинари или медиуми, за пренесена изјава, дополнително ја загрозува слободата на информирање и слободата на изразување во Македонија.

СУДСКИ СЛУЖБИ

Како што наведовме и во претходниот извештај, судските служби не ги извршуваат своите задачи во целост и со тоа негативно влијаат врз самите судски постапки.

И во овој период на мониторинг, судската доставна служба, на пример, често пати не успеваше да ги достави поканите за судските рочишта до инволвираните страни во судските случаи. Се повторува и праксата, судските службеници од доставната служба, да наведуваат дека доставата е неуредна, а при тоа, никогаш да не констатираат дека странките одбиваат да ги примат писмата. Со ваквото постапување на службениците од судската доставна служба, се врши прекршување на членот 139 од Законот за парничната постапка кој гласи: *“Кога лицето до кое е укажано писмено, односно полнолетниот челн на неговојо домаќинство односно овластено лице или работник на државен орган или на правно лице, без оправдана причина ќе одбие да го прими писмото, доставувачот ќе го остави во станој или во просториите каде што односно лице работи или писмено ќе го прикачи на вратата од станој или просторијата. На повраќањата ќе го забележи денот, часот и причината за одбивањето на приемот, како и местото каде што е оставено писмото и со што се смета дека е извршено доставувањето“.*

Поради неажурноста на оваа судска служба, многу рочишта непотребно се одложуваат, а на странките им се наметнуваат непотребни трошоци, како што се на пример, трошоците за добивање податоци од Министерството за внатрешни работи за точната адреса на живеење на тужените, или пак,

трошоците за извршување на достава преку нотари и извршители.

Понатаму, административно техничката служба и канцеларијата за односи со јавност нередовно ја ажурира интернет страницата, односно нередовно се ажурираат информациите за закажаните судски рочишта, особено за рочиштата на кои треба да се објават пресудите.

Во однос на условите за работа и соодветното водење на постапките, може да се заклучи дека судот се уште нема обезбедено технички услови во сите судници за тонско снимање на расправите, или, за прегледување на ЦД снимките кои се предложени како доказ од страна на странките во постапката.

ЗАКЛУЧОЦИ

- Иако, Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета предвидува итноста на постапките, сепак, и после 18 месеци од неговото донесување, само 2 предмети се правосилно завршени. Апелациониот суд бавно носи одлуки и ова претставува сериозна пречка за целосна и детална анализа на слабостите на Законот, на можностите за негово подобрување, како и за тоа дали судиите суштински ја почитуваат Европската конвенција за заштита на човековите права, праксата на судот во Стразбур и другите меѓународни документи.
- Досегашната пракса покажува дека постои разлика во работата на судиите кога станува збор за судски процеси во кои се инволвирани државни функционери наспроти случаите во кои нема нивна вклученост, ниту како тужетели, ниту како тужени. Кога се работи за случаи во кои како една од страните се јавуваат државни функционери односно политичари видливо е дека тие се одвиваат побрзо односно постои тенденција за поитно постапување на судот, а примената на Европската конвенција и праксата од Стразбур е недоследна и во насока на поголема заштита на честата и угледот на функционерите. Ова го покажува и анализата на двете правосилни пресуди: Груевски - Петковски, Јакимовски - Лупевска.
- Во овој период на мониторинг констатиран е тренд на зголемување на судските случаи во кои новинари тужат новинари за пренесена изјава во медиум. ЦРМ со посебно внимание ќе ги мониторира овие судски процеси, затоа што ваквата пракса, дополнително ја загрозува слободата на информирање и изразување во Македонија.
- Судиите, при водењето на постапките, се придржуваат до Законот за парничната постапка, што не беше случај во минатиот период кога им „прогледуваа низ прсти“ на тужителите. Исто така, судиите за разлика од претходниот период на мониторинг, почесто им назначуваат времени старатели на странките кои не сакаат да ги примат поканите за рочиште, а се случува и поканата до странките да ја извршат преку огласната табла на судот. Ваквата пракса на судиите сметаме дека е добра и дека на ваков начин се оневозможува „бесконечното“ одолговлекување на судските постапки.
- Судската доставна служба често пати не успева да ги достави поканите за судските рочишта до инволвираниите страни во судските случаи. Судските служби редовно наведуваат дека доставата е неуредна и речиси никогаш не констатираат дека странките одбиваат да ги примат писмата. За да се избегне непотребното одложување на рочиштата, ЦРМ смета дека доставната служба на судот треба да се реорганизира и да создаде услови за електронско доставување на тужбите и на другите документи.
- Административно техничката служба и канцеларијата за односи со јавност, треба поредовно и навремено да ја ажурира интернет страницата на судот, особено во делот на закажани рочишта и во делот на законската обврска за навремено објавување на донесените одлуки од страна на судиите.

АНЕКС I

ДЕБАТА: „НАВРЕДАТА И КЛЕВЕТАТА – УЗДА ЗА НОВИНАРИТЕ?“

Центарот за развој на медиуми, во рамките на проектот на УСАИД за одговорни медиуми и законодавни реформи во медиумската сфера, на 11 јули 2014, организираше дебата насловена како: „Навредата и клеветата – узда за новинарите?“

Во дискусијата што ја модерираше новинарот Саше Димовски, панелисти беа: претседателот на Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), Насер Селмани, уредничката на неделникот „Фокус“, Јадранка Костова, уредникот на порталот „Либертас“, Ацо Кабранов и адвокатот Филип Медарски. На дебатата учествуваа и голем број новинари, експерти од областа на медиумите и човековите права, како и преставници од меѓународни институции. Основа за дискусија беа наодите од Вториот извештај од мониторингот на судските случаи за навреда и клевета, кој го спроведува Центарот за развој на медиуми и кој го опфаќа периодот од 1 март до 15 јуни 2014 година. На дебатата беа поканети, но не дојдоа, судиите кои постапуваат по случаите за навреда и клевета.

Дел од дискутантите на дебатата констатираа дека со донесувањето на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета односно, со декриминализацијата на навредата и клеветата, од речиси 300 предмети кои се водеа во кривична постапка, само околу 50 се обновени и за нив се води постапка пред Граѓанскиот суд. Сепак, беше констатирано и тоа дека намалениот број на судски предмети не значи и подобрување на слободата на изразување.

Според панелистите, кога станува збор

за случаи во кои како странки се јавуваат само новинари или медиуми, а не и државни функционери, судиите доследно ја применуваат праксата на Европскиот суд за човекови права. Но, кога во предметите, како една од странките се јавуваат државни функционери или претставници на власта, судиите постапуваат различно односно судат во нивна корист и недоследно ги применуваат и Европската конвенција за човековите права и праксата на Судот во Стразбур.

Во овие случаи, судот не го препознава јавниот интерес и не го применува правилото на Судот од Стразбур, кое предвидува прагот на толеранција на носителите на јавни функции да биде поголем. Исто така, според дискутантите, судот овозможува побрзо постапување по предметите во кои како странки се јавуваат функционери од власта. Досегашната пракса покажа и дека судиите секогаш судат во корист на функционерите и определуваат високи надоместоци за нематеријална штета, што не случај и во предметите во кои како тужители се јавуваат други лица. Ваквото постапување на судиите го засилува органичувањето на слободата на изразување и предизвикува самоцензура кај новинарите. За дискутантите голем проблем претставуваат и високите такси за жалбените постапки. Високите судски трошоци и високите надоместоци за нематеријална штета, според нив, сериозно го загрозуваат опстанокот на медиумите кои се независни и кои имаат критички однос спрема власта.

Во дискусијата беше истакнато и тоа дека, Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, е инструмент на власта и дека е донесен со цел да ги замолчи новинарите и ме-

диумите. Беше изразена и загриженост што Уставниот суд, и после 15 месеци од донесувањето на Законот, сè уште не се изјаснил за иницијатива за оценување на неговата уставност, поднесена од ЦРМ и Фронтоот за слобода на изразување.

Експертите од областа на човековите права, истакнаа дека Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета е дискриминаторски и дека доносителот на Законот заедно

со неговиот „партнер“ - ЗНМ, при донесувањето на Законот не воделе грижа за поширокиот јавен интерес и биле фокусирани исклучиво на заштита на новинарите, а не и на останатите граѓани. Според нив, „двојниот аршин“ на судиите не е присутен само кога станува збор за новинари и политичари, туку, тој е присутен и во случаи кога како странка се јавуваат обични граѓани, наспроти, на пример, полициски службеници.